

бенности: международный опыт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kapital-rus.ru/articles/article/204710>. – Назва з екрану.

3. Management statement and financial memorandum [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bis.gov.uk/files/file26127.pdf>. – Назва з екрану.

4. «Про затвердження Типового положення про агенцію регіонального розвитку». Постанова Кабінету Міністрів України від 11 лютого 2016 р. № 258. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=248850931&cat_id=244274160– Назва з екрану.

Коценко К. Ф., к.г.н., доцент,
Лукаш І. М., асистент, здобувач,
кафедра регіоналістики і туризму
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана», м. Київ

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ МОДЕЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ НА ЛОКАЛЬНОМУ РІВНІ

Починаючи з 1992 року, коли в Ріо-де-Жанейро було сформульовано поняття «сталий розвиток», все більш очевидною стає залежність шляхів розвитку людства від можливостей та стану довкілля. Упродовж століть людство намагалося здійснювати управління природними процесами, хоча, насправді, управління потребують активні дії суспільства по відношенню до природи. Загострення глобальних екологічних проблем впродовж перших десятиріч ХХІ століття з особливою силою підкреслюють актуальність ідеї

© Матеріали ІV Міжнародної науково-практичної конференції «Регіональний розвиток України: проблеми та перспективи», КНЕУ, квітень 2017 р.

сталого розвитку. Дослідженням проблем сталого розвитку присвячено чимало дослідницьких робіт. Зокрема, значний вклад в дослідження цієї проблеми внесли Б.М. Данилишин, І.К. Бистряков, Я.В. Коваль, В.С. Міщенко, Л.Г. Мельник, М.А. Хвесик, Josef Fiksel, R.T. Anastasand, J.B. Zimmerman, J. Benjusta ін. Ця концепція як наукова ідея має достатньо своїх прихильників і інтерпретаторів, однак з усієї очевидністю постала актуальність дослідження запровадження принципів сталого розвитку у виробничі процеси, тобто на локальному рівні – підприємства, компанії чи організації, бо, з одного боку, саме тут приховано більшість резервів і можливостей для «зеленого» зростання. З другого боку, гальмування запровадження принципів сталого розвитку на локальному рівні можуть звести нанівець глобальні та національні стратегії.

По відношенню до впливу антропогенної діяльності на довкілля спостерігаються різні підходи, якими керуються держави, компанії, суспільство. (Герасимчук І., 2004).

Перший підхід – екологічний нігілізм – полягає в ігноруванні екологічних факторів розвитку і прийняття економічних рішень без врахування екологічних і природно-ресурсних обмежень. Прикладом екологічного нігілізму є заперечення взаємозв'язку між антропогенною діяльністю та глобальними змінами клімату. Американський економіст запровадив термін «ковбойська економіка» (cowboy economics), провівши паралель з поведінкою самотнього ковбоя на рівнинному дикому Заході: його потреби легко задовольняються, а відходи асимілюються в довкіллі. На противагу ковбойській економіці існує ідея «економіка космічного кораб-

ля» (spaceman economics) – замкнена система з обмеженими ресурсами.

Другий підхід – неомальтузіанство – вирішення екологічних проблем за рахунок обмеження зростання господарської діяльності і споживання, а це можливе тільки за умови обмеження природного приросту населення.

Третій підхід – «екологічний технократизм» – на противагу неомальтузіанству обґрунтовується можливість вирішити екологічні проблеми за рахунок досягнень науково-технічного прогресу. «Екологічний технократизм» є перспективною концепцією державного та корпоративного управління, яка передбачає, що екологічність товарів та послуг стає важливим чинником конкурентоспроможності. Цей підхід передбачає дотримання вимог застосування найкращих технологій (best available technology) і стимулювання запровадження інновацій і лежить в основі економічної та екологічної політики більшості західних країн, що вступили в постіндустріальну стадію розвитку.

Четвертий підхід було розроблено на глобальному рівні під егідою ООН – це концепція сталого розвитку (sustainable development) – у «Повістці дня на XXI століття» наведено таке визначення сталого розвитку: «...така модель руху людству вперед, при якому досягається задоволення потреб нинішнього покоління людей без позбавлення такої можливості майбутніх поколінь» Сталий розвиток передбачає відповідальність за перехід не тільки держав і міжнародних урядових і неурядових організацій, але й транснаціональних компаній, підприємств і організацій. На сьогодні існує понад 60 визначень сталого розвитку, в яких домінує або одна із складових розвитку: екологічна, соціальна, економічна або ж йому

притаманний комплексний підхід з врахуванням усіх трьох, проте сам термін міцно увійшов в державні документи усіх країн світу та звіти корпорацій. В Україні у 2015 р. була прийнята Стратегія сталого розвитку «Україна-2020», яка, як відзначається в цьому документі, визначає мету, вектори руху, дорожню карту, першочергові пріоритети та індикатори належних оборонних, соціально-економічних, організаційних, політико-правових умов становлення та розвитку України. Одним із важливих положень Стратегії є: «з метою розширення та спрощення доступу українських товарів на ринки держав – членів Європейського Союзу необхідно привести систему технічного регулювання у відповідність із європейськими вимогами та завершити реформування системи державного контролю за безпечністю та якістю харчових продуктів». Україні відстає від більшості країн майже за усіма макроекономічними показниками та оцінками, залишається на периферії світових інноваційних систем, що гальмує подальший розвиток.

Одна із умов дотримання принципів сталого розвитку є їх інтеграція у функціонування конкретних локалізованих систем: їх планування, проектування та розвиток. З цією метою цікавим є дослідження американського економіста Josef Fiksel, який простежив сім принципів сталого розвитку в умовах запровадження інноваційної практики в локалізованих системах.

1. Впровадження ідей життєвого циклу (life-cycle) в результаті розвитку процесів. Життєвий цикл продукту описує період часу, протягом якого він розробляється, попадає на ринок і в кінцевому результаті, втративши споживчі якості, знімається з ринку. Для цілей сталого розвитку виділяють п'ять

етапів життєвого циклу продукту. Деякі з них можуть потрапити за межі даного виробництва.

Перший – придбання матеріалів, компонентів, енергії та послуг, необхідних для виробництва продукції.

Другий – виробництво і (або) монтаж готових виробів, контроль, пакування, нагромадження товарів або підготовка продукції для транспортування.

Третій – транспортування виробленої продукції каналами дистрибуторів до споживачів.

Четвертий – забезпечення споживачів чи користувачів продукту необхідним обслуговуванням, куди входять доставка, ремонт, заміну та ін.

П'ятий – вторинне використання, утилізація.

2. Оцінка продуктивності ресурсів разом з ефективністю всієї системи. Кожний продукт, процес виробництва чи обслуговування є часткою великої економічної системи, а тому необхідно відстежувати, як вибір окремих проектів може впливати на довкілля при роботі всієї системи. Жоден продукт чи виробничий процес не може розцінюватись як можливий підтримувати сталий розвиток без оцінки його в широкому контексті. Виклики планування й проектування сталого розвитку вимагають оцінки всієї системи.

3. Вибір відповідної системи оцінювання з метою відображення результатів запровадження життєвих циклів.

4. Напрями підтримки та використання portofolio-стратегії проекту в цілях сталого розвитку: 1) дематеріалізації – врахування стратегії використання мінімізації матеріалів та енергії на кожній стадії формування ресурсного циклу. 2) детоксикації – зведення до мінімуму потенціал шкідливих речовин для людини та довкілля; 3) ревалоризації використання цінних відходів, матеріалів та ресурсів, що були вже

використані; 4) проектування головного захисту і відновлення якостей довкілля як впевненість, що придатність різних типів виробництва є базою для майбутнього процвітання людства.

Існує велика різноманітність стратегій сталого розвитку, до складу яких входять правила проектування у відповідності зі специфікою галузей економіки. Наприклад, Anastas and Zimmerman опублікували загальні принципи розвитку зеленої економіки, які можуть бути використані і на мікро- і на макрорівнях.

Таблиця 1

Дванадцять принципів зеленого проектування¹

1	Проектувальникам потрібно докладати зусилля, щоб гарантувати становище, при якому матеріали та енергія на вході та на виході забезпечують максимальну безпеку
2	Краще попередити витрати, ніж оплачувати збитки чи проводити очистку після того, як запущені виробничі процеси
3	Збагачення та очищення повинні проектуватися з мінімальною масою, енергією та матеріалами
4	Товари, процеси та системи повинні проектуватися з мінімальною масою, об'ємом та енергією
5	Продукція, процеси та системи повинні бути вилученими швидше, ніж були втягнені шляхом використання енергії та матеріалів
6	Впровадження ентропії та складності повинно мати вигляд як капіталовкладення (інвестиції), коли здійснюється вибір на повторне використання, утилізація відходів чи інша вигідна можливість
7	План довговічності, не безсмертя, повинен бути метою проекту
8	Рішення, прийняте з необхідності чи можливості, коли тільки одна частина задовольняє усіх, повинен розцінюватися як недолік
9	Проектування продукції, процесів і систем повинні мати зв'язок та інтегруватися з можливими потоками матеріалів та енергії
10	Матеріали в багатокомпонентній продукції повинні бути зведені до мінімуму, щоб сприяти демонтажу та цінному збереженню
11	Продукція, процеси і системи повинні проектуватися для вико-

© Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Регіональний розвиток України: проблеми та перспективи», КНЕУ, квітень 2017 р.

	нання в комерційних процесах «після життя»
12	Матеріали та енергія на вході повинні бути швидше відновлювальними, ніж вичерпними

↑R.T. Anastas and J.B. Zimmerman, Design through the 12 Principles of Green Engineering. Environmental Science & Technology. March 1, 2003.

5. Використання аналітичних методів для оцінки управлінських рішень з питань ефективності виробництва та продажу/обміну;

Основні типи методів, що використовуються для окремих цілей сталого розвитку: **відбір та порівняння** (прийняття необхідних умов, базових критеріїв контролю індикаторів «екологічний слід», оцінка загроз), **оцінка** (функціональне тестування матеріальної складової, оцінка якості продукції, оцінка довговічності циклів, оцінка ризиків масштабів виробництва, розрахунок життєвої тривалості циклів); **аналіз збуту та обміну** (розробка матриці рахунків, передбачення імітацій, оцінка інтегральних ризиків, аналіз ціни/прибутків). Картка рахунків для матеріального виробництва в цілях сталого розвитку.

Таблиця 2

Основні типи методів, що використовуються для окремих цілей сталого розвитку

	Відбір і порівняння	Виконання оцінки	Аналіз збуту/обміну
Реальна оцінка	Прийняття необхідних умов	Функціональне тестування	
Якісна оцінка	Базові критерії контролю	Індекси якості	Матриця розрахунків
Аналіз довкілля	Індикатори «екологічний»	Оцінка довговічності	Передбачення можливості

© Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Регіональний розвиток України: проблеми та перспективи», КНЕУ, квітень 2017 р.

	слід»	циклів	імітацій
Ризик аналізів	Оцінка загроз	Оцінка ризиків кількості (обсягів виробництва)	Оцінка інтегральних ризиків
Фінансовий аналіз		Розрахунки довговічності циклів	Аналіз Ціни/прибутків

6. Використання інформаційних технологій та програмне забезпечення потенціальних можливостей виробництва в цілях сталого розвитку;

7. Пошуки натхнення від природи в процесі проектування виробничих процесів і систем.

Для використання принципів сталого розвитку вкрай необхідним є запровадження на підприємстві (компанії, організації чи іншої локальної виробничої системи) системи екологічного менеджменту.

Список літературних джерел

1. Данилишин Б. М. Наукові нариси з економіки природокористування. Київ: РВПС, 2008. – 280 с.

2. Мельник Л. Г. Основи стійкого розвитку. Посібник для післядипломної освіти. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2006. – 325 с.

3. Природно-ресурсна сфера України: проблеми сталого розвитку і трансформацій./ підзаг. ред.. Б.М.Данилишина. К.:ЗАТ «Нічлава», 2006. – 704 с.

4. Социально-экономический потенциал устойчивого развития: Учебник. / Под. Ред. Л.Г.Мельника и Л.Хенса. Сумы: ИДТ «университетская книга», 2007. -1120 с.

5. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020». http://protokol.com.ua/pro_strategiyu_stalogo_rozvitku_ukrain

6. Josef Fiksel. Design for Enviroment. Second Edition. New-York: McGrawHill, 2007.

7. R.T. Anastas and J.B. Zimmerman, Design through the 12 Principles of Green Engineering. Environmental Science &Technology. March 1, 2003/

8. J. Benjus, Biomimicry: Innovation Inspired by Nature. New York: William Morrow, 1997.

9. United Nations Environment Programme, Division of Technology, Industry, and Economics, Product-Service Systems and Sustainability, Paris, France, 2002.

Коценко К.Ф., к.г.н., доцент,
кафедра регіоналістики і туризму
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана», м. Київ

РОЛЬ ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ У СТРУКТУРНІЙ ПЕРЕБУДОВІ ЕКОНОМІКИ ТА ВИРІШЕННІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРОБЛЕМ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ У ПЕРІОД ПІСЛЯКРИЗОВОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Туризм – це особлива ланка соціального комплексу, який неминуче супроводжує розвиток цивілізації. Аналіз досвіду багатьох країн показав, що значним поштовхом для виходу їх із кризової ситуації був саме розвиток туризму. Залучення нових технологій у туристичній індустрії мало впливає на органічну будову капіталу, і цей факт дозволяє зменшити рівень безробіття в депресивних районах.

© **Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Регіональний розвиток України: проблеми та перспективи», КНЕУ, квітень 2017 р.**